

Presenting the Ideal Model of Digital Governance in the Era of Networked Society

- Ali Nourijani** | PhD student in media management, Yazd branch, Islamic Azad University, Yazd, Iran.
- Hossain Eslami** * | Assistant Professor, Media Management, Yazd Branch, Islamic Azad University, Yazd, Iran.
- Sayed Alireza Afshani** | Professor, Sociology, Faculty of Social Sciences, Yazd University, Yazd, Iran.
- Hassan Dehghan Dehnavi** | Assistant Professor, Industrial Management, Yazd Branch, Islamic Azad University, Yazd, Iran.

Abstract

The environment of governance in the global arena, affected by social networks and the inevitable characteristics of the era of the network society, has undergone fundamental changes, and these changes, updating and creating transformations in the governance environment "in", "on" and "through" » It makes social networks obvious and inevitable. Therefore, the following article seeks to provide a desirable and effective model for playing an authoritative role in the future of cyber equations in the world, so that in this way it is possible to participate in the international role-making of the cyber field. In order to achieve the goal of achieving the desired model of digital governance in the era of network society, while using the method of document observation and library studies, by obtaining the methods of using other countries from this space for the expansion and development of domestic and international governance, The two approaches of "open governance" and "control governance" and the effects of each, if adopted, and how they are placed in international relations have been discussed. The results of the present study show that despite the fact that some people

The present article is taken from the doctoral thesis on the study of the harms of foreign virtual social networks and its future outlook in the field of media management of Islamic Azad University, Yazd branch.

* Corresponding Author: : hossain.eslami@iauyazd.ac.ir

How to Cite: Nourijani, A., Eslami, H., Afshani, S. A., Dehghan Dehnavi, H. (2023). Presenting the Ideal Model of Digital Governance in the Era of Networked Society, *Journal of New Media Studies*, 9(34), 399 -429.

believe that the approach of open governance in the international arena by countries is the dominant approach, a combination of both and based on the system of societal issues has an effect on their cyber governance practices. Therefore, the ideal model of digital governance is flexible authoritarian governance based on the system of issues that should be adopted by countries in the domestic and international arena.

Keywords: Digital governance, network society, control governance, open governance, social networks, smart governance.

1. Introduction

The present-day governance environment in the global arena has been impacted by social networks and the unique aspects of the era of the network society, leading to fundamental changes. These changes have transformed the governance environment "in", "on", and "through" social networks and made them an obvious and inevitable part of the picture. Therefore, this article aims to provide an effective and viable model for playing an authoritative role in the future of cyber operations at the international level. This will enable participants to take part in shaping the global cyber landscape. The objective of creating a desirable model for digital governance in the network society era has been outlined. By observing relevant documents and conducting library studies, methods used by other countries in this area have been obtained for the expansion and development of domestic and international governance. The two approaches of "open governance" and "control governance" have been examined and discussed, including the effects of adopting each approach and how they may impact international relations.

The results of the current study demonstrate that though some might believe that open governance is the predominant approach in international arenas, a combination of both open and control governance based on the system of societal issues has a significant impact on cyber governance practices. Consequently, the ideal model of digital governance is a flexible authoritarian approach based on the system of issues that nations should adopt in both domestic and international arenas.

The concepts of "digital governance" and "networked society" are two fundamental areas that constitute the new ecosystem and can be examined from multiple perspectives. The theory of network society, coined by Manuel Castells, presents a macro-level view of the characteristics of the current era, emerging as a new theory after the information society. The aforementioned theory can offer insights into the new age's characteristics.

According to Castells, the transition to the network society is characterized by the polarization of international economic structures and societies, the transformation of work and employment, the evolution of media and audiences, the change of the material foundations of culture (the space of flows and timeless time), and the breakdown of the societal fabric. It is notable that the logic of the digital governance and network society areas are distinct, leading to contrasting identities. Ultimately, these identities exist on opposite ends of the spectrum, emphasizing the diverse nature of the network society.

Furthermore, digital governance, as a significant aspect impacting global developments, has emerged as an all-encompassing framework for reforms within various governance domains. The digitization process will

facilitate seamless cooperation between the public and private sectors, paving the way for effective digital governance, particularly through the reforming of public sector bills.

Additionally, several experts assert that governments need to become more efficient and productive, engage in closer collaboration with stakeholders from diverse sectors, and leverage data to inform decision-making through the creation of evidence-based policies. Governments must also enhance transparency and accountability and respond to the evolving relationship between government and citizens by enhancing citizen participation through the implementation of public services or other measures. These concepts have led to the development of digital governance. However, the advancement of public sector improvements within Iran has been comparatively sluggish.

The widespread usage of information and communication technologies in day-to-day life, as well as the increasing penetration of these technologies among households in the last few decades, have resulted in a significant amount of information generated about individuals, groups, and societies. In order to enhance their governance indicators, governments have no choice but to access, process, and make use of this information while managing and governing their communities. Consequently, the purpose of the current research is to review governance in the digital age and the research approach is descriptive-analytical. The findings showed that governments, in order to fulfill the changing needs and desires of their citizens, are compelled to make use of information technology to conduct reforms within the public sector and thus bring about radical changes in the way they deliver public services. Digital governance, with its tremendous power, plays an instrumental role in curtailing administrative paperwork, streamlining operations, restructuring governmental institutions, reducing the cost of governance, making governance more adaptable to changes, reducing bureaucratic corruption, enhancing public participation, increasing transparency within the government body, reducing decentralization, fortifying democratic foundations, reforming administrative and governmental bureaucracy, enhancing governance accountability, increasing efficiency and productivity, improving the quality of information and data accessibility, saving time, and enhancing the effectiveness of governance processes.

The penetration and expansion of information and communication technology in all areas of human life has led to a change in the ways of communication between people and the society, the methods and procedures that the society contributes to each person in doing their work. Due to these changes, the current age is called the age of information and communication,

as a result of which human communities have become scientific communities and citizens have become users of social networks. Today, the vital role of the government and government agencies in the development of the country and the well-being of citizens is obvious.

The digital age has prompted many thinkers to propose various indicators of digital governance, which draw from theories and assumptions aiming to serve as the cornerstone of an efficient and user-centered system. Some experts have described e-government as the second revolution after modern government and public administration, affecting not only the methods of public service delivery but also the fundamental relationships between the government and the people. The transformation of the times also necessitates decentralizing operations, hiring subject-matter experts, outsourcing tasks to the private sector, and transforming local authorities into designers and supervisors. In addition, safeguarding the environment, strengthening the culture of citizenship, supporting various public spheres, and encouraging the private sector to reduce government ownership are some of the policies and requirements outlined in the sixth development plan. It is indispensable to carry out information acquisition, licensing, payments, and administrative and operational processes electronically, avoiding in-person procedures (Abdul Hosseinzadeh, 2019, p. 187).

The Information Technology Governance Institute defines governance as "a set of responsibilities and activities carried out by the board of directors or senior managers in order to realize strategic direction, ensure the achievement of anticipated goals, manage the organization's risks, and allocate and control resources." Effective governance involves defining structures and mechanisms to ensure effective performance of responsibilities and duties, and it can lead to greater transparency and accountability in organizational functioning.

In the field of digital governance, the definition of the concept is derived from the higher-level concept of governance. It can be defined as structures and mechanisms adopted by organizations in the field of digital transformation to optimize their resources and capabilities in terms of digital strategies, processes, and systems. The ultimate goal of effective digital governance is to maximize the positive impact of digital technologies on an organization's operations and service delivery, while minimizing the negative impacts (Bonet and Westerman, 2014).

ارائه الگوی مطلوب حکمرانی دیجیتال در عصر جامعه شبکه‌ای

- علی نوریجانی دانشجوی دکتری مدیریت رسانه، واحد یزد، دانشگاه آزاد اسلامی یزد، ایران
- حسین اسلامی * استادیار مدیریت رسانه، واحد یزد، دانشگاه آزاد اسلامی، یزد، ایران
- سیدعلیرضا افشانی استاد جامعه‌شناسی، دانشکده علوم اجتماعی، دانشگاه یزد، یزد، ایران
- حسن دهقان دهنوی استادیار مدیریت صنعتی، واحد یزد، دانشگاه آزاد اسلامی، یزد، ایران

چکیده

فضای حکمرانی در عرصه جهانی منبعث و متأثر از شبکه‌های اجتماعی و ویژگی‌های غیرقابل اجتناب عصر جامعه شبکه‌ای، دچار تغییراتی بنیادین شده است که این تغییرات، به‌روزرسانی و ایجاد تحول در فضای حکمرانی «در»، «بر» و «از طریق» شبکه‌های اجتماعی را بدیهی و اجتناب‌ناپذیر می‌کند. از این رو مقاله پیش رو درصدد ارائه الگوی مطلوب و مؤثر برای ایفای نقش اقتداری در آینده معادلات سایبری در دنیا است تا از این طریق امکان سهم بودن در نقش‌آفرینی بین‌المللی حوزه سایبر فراهم شود. برای نیل به هدف دستیابی به الگوی مطلوب حکمرانی دیجیتال در عصر جامعه شبکه‌ای ضمن بهره‌گیری از روش مشاهده اسنادی و مطالعات کتابخانه‌ای، با دستیابی به شیوه‌های بهره‌گیری سایر کشورها از این فضا برای بسط و توسعه حکمرانی داخلی و بین‌المللی، به بررسی دو رویکرد «حکمرانی باز» و «حکمرانی کنترل» و اثرات هر یک در صورت اتخاذ و نحوه جایابی در مناسبات بین‌المللی پرداخته شده است. نتایج پژوهش حاضر نشان می‌دهد علی‌رغم اینکه عده‌ای بر این باورند که رویکرد حکمرانی باز در عرصه بین‌الملل از سوی کشورها، رویکرد غالب است، ترکیبی از هر دو و مبتنی بر نظام مسائل جوامع بر شیوه‌های حکمرانی سایبری آن‌ها اثرگذار

مقاله حاضر برگرفته از پایان‌نامه دکتری بررسی آسیب‌های شبکه‌های اجتماعی مجازی خارجی و آینده نگری آن در حوزه مدیریت رسانه دانشگاه آزاد اسلامی واحد یزد می‌باشد.

*نویسنده مسئول: hossain.eslami@iauyazd.ac.ir

ارائه الگوی مطلوب حکمرانی دیجیتال در عصر جامعه شبکه‌ای؛ نوریجانی و همکاران | ۴۰۵

است؛ بنابراین الگوی مطلوب حکمرانی دیجیتال، حکمرانی اقتداری منعطف و مبتنی بر نظام مسائلی است که باید در عرصه داخلی و بین‌المللی از سوی کشورها اتخاذ شود.

کلیدواژه‌ها: حکمرانی دیجیتال، جامعه شبکه‌ای، حکمرانی کنترلی، حکمرانی باز، شبکه‌های اجتماعی، حکمرانی هوشمند.

مقدمه

«حکمرانی دیجیتال» و «جامعه شبکه‌ای» به عنوان دو ساحت و مؤلفه مؤثر زیست‌بوم جدید و گزاره مهم قابل بررسی در این پژوهش، قابلیت بررسی همه‌جانبه از منظرهای گوناگون را دارد. نظریه جامعه شبکه‌ای به عنوان نظریه جدید بعد از جامعه اطلاعاتی، تحت تأثیر نظریه پرداز جدید مانوئل کاستلز مطرح شده و دارای مفهومی کلان برای توصیف و ارائه ویژگی‌های عصر جدید است.

کاستلز معتقد است مسیر تحول جامعه شبکه‌ای از مسیر قطبی شدن ساختار اقتصادی بین‌المللی و جوامع، دگرگونی کار و اشتغال، دگرگونی رسانه‌ها و مخاطبان، تغییر بنیان‌های مادی فرهنگ (فضای جریان‌ها و زمان بی‌زمان) می‌گذرد و این روزن اساساً شاهد ازهم گسیختگی جامعه مدنی و جامعه اطلاعاتی خواهیم شد چراکه منطق این دو ساحت با یکدیگر متفاوت است و هویت‌های برساخته از این فضا مبتنی بر مؤلفه‌های ناظر بر دو سر طیف و متضاد با یکدیگر هستند.

از دیگر سو، حکمرانی دیجیتال نیز به عنوان کلان محوری مهم که تحولات جهانی را متأثر کرده است، به الگویی فراگیر در زمینه اصلاحات در زمینه‌های مختلف کشورداری تبدیل شده است. دیجیتالیزه شدن همکاری همه‌جانبه بین بخش دولتی و خصوصی را تسهیل می‌کند و با اصلاحات لوايح در بخش دولتی کمک شایانی به حکمرانی دیجیتال خواهد کرد.

از دیدگاه برخی کارشناسان بدیهی است که دولت‌ها باید کارآمد و کارآمدتر شوند، در همکاری با فعالان بخش‌های مختلف مشارکت بیشتری داشته باشند و از داده‌ها در تصمیم‌گیری برای ایجاد خط‌مشی مبتنی بر شواهد استفاده کنند. آن‌ها باید شفافیت و پاسخگویی را نیز افزایش دهند و به روابط در حال تغییر بین دولت و شهروندان، با افزایش مشارکت شهروندان از طریق ایجاد خدمات عمومی یا طرق دیگر پاسخ دهند. این مفاهیم منجر به تدوین بخش دیجیتالیزه شدن می‌شود؛ اما از طرفی تغییرات بخش دولتی در ایران بسیار کند پیش رفته است.

گسترش انقلابی تکنولوژی اطلاعات و ارتباطات در زندگی روزمره مردم و افزایش ضریب نفوذ آن در بین خانوارها در دهه‌های گذشته، منجر به تولید حجم عظیمی از اطلاعات در ارتباط با اشخاص، گروه‌ها و جوامع شده است. بدین منظور، برگ برنده دولت برای ارتقای شاخص‌های حکمروایی خود، دسترسی، پردازش و استفاده از این اطلاعات در مدیریت جوامع است. هدف از پژوهش حاضر بررسی مروری حکمرانی در عصر دیجیتال بوده و روش پژوهش توصیفی - تحلیلی می‌باشد. یافته‌ها نشان داد دولت‌ها باهدف برآورده ساختن نیازها و خواست‌های در حال تغییر شهروندان ناچارند تا از فناوری اطلاعات در راستای انجام اصلاحات در بخش عمومی بهره گیرند و از این طریق تحول اساسی در نحوه ارائه خدمات عمومی فراهم آورند. حکمرانی دیجیتال با قدرت شگرفی که دارد، نقش عمده‌ای را در کاهش کاغذبازی، مهندسی مجدد، تغییر نهادهای دولتی، کاهش هزینه‌های دولت، افزایش انعطاف‌پذیری ساختار دولت و امکان تطابق به‌موقع با تغییرات، کاهش تخلفات و فساد اداری، افزایش مشارکت مردمی، افزایش شفافیت در بدنه دولت، کاهش تمرکززدایی، تقویت پایه‌های دموکراسی، اصلاح بوروکراسی اداری و دولتی، افزایش قدرت پاسخگویی دولت، افزایش کارایی و بهره‌وری، کیفیت اطلاعات و دسترسی به داده‌ها و اطلاعات، صرفه‌جویی در زمان و اثربخشی را ایفا می‌کند.

رسوخ و گسترش فناوری اطلاعات و ارتباطات در همه زمینه‌های زندگی انسان منجر به تغییر راه‌های ارتباطی افراد با جامعه، روش‌ها و رویه‌هایی شده است که جامعه یکایک افراد را در انجام کارهایشان سهیم می‌کند. به دلیل همین تغییرات، عصر حاضر را عصر اطلاعات و ارتباطات می‌نامند که در پی آن اجتماعات انسانی به جوامع علمی و شهروندان به کاربران شبکه‌های اجتماعی تبدیل شده‌اند. امروزه نقش حیاتی دولت و دستگاه‌های دولتی در توسعه کشور و رفاه شهروندان امری بدیهی است.

اندیشمندان بسیاری شاخص‌های حکمرانی‌های دیجیتال را ارائه کردند که از تئوری‌ها و مفروضاتی بهره می‌گیرد که سنگ بنای یک نظام کارآمد و پاسخگو را آرزو دارد. برخی از اندیشمندان دولت الکترونیک را به‌مثابه دومین انقلاب پس از دولت مدرن و مدیریت

دولتی نوین در حوزه مدیریت فضای عمومی عنوان کرده‌اند که نه تنها روش‌های خدمات‌رسانی عمومی و مدیریت کلان جامعه را متحول نموده، بلکه روابط اصولی بین حکومت و شهروندان را دگرگون می‌سازد (اتلیخانی، ۱۳۹۱: ۵۶). به لحاظ سیستماتیک نیز عصر دیجیتال تمرکززدایی و استخدام کارشناسان متخصص و برون‌سپاری فعالیت‌ها به بخش خصوصی و تبدیل حکمرانان محلی به طراحان و ناظران را الزام‌آور می‌سازد. حفظ محیط‌زیست، حمایت از حوزه‌های عمومی، تقویت فرهنگ شهروندی و کمک به بخش خصوصی برای کاهش تصدی‌گری دولت از سیاست‌ها و الزامات برنامه ششم توسعه نیز محسوب می‌شود. هرگونه فرایند حضوری کسب اطلاع، مجوزگیری، پرداخت‌ها و فرایندهای اجرایی و سیستمی باید از طریق الکترونیکی صورت گیرد (عبدالحسین زاده، ۱۳۹۹: ۱۸۷).

موسسه حکمرانی فناوری اطلاعات، مفهوم حکمرانی را چنین تعریف می‌کند که «مجموعه‌ای از مسئولیت‌ها و فعالیت‌ها که توسط هیئت‌مدیره یا مدیران عالی به منظور تحقق جهت‌گیری استراتژیک، اطمینان از رسیدن به اهداف پیش‌بینی‌شده، مدیریت مخاطرات سازمان و تخصیص و کنترل منابع صورت می‌گیرد». به‌طور کلی حکمرانی به معنای ساختارهایی است که نحوه انجام مسئولیت‌ها و وظائف را معین می‌سازد و با تعیین سازوکارهای حکمرانی می‌توان منجر به اثربخشی بیشتر اقدامات و شفافیت در مسئولیت‌های سازمانی شد.

حکمرانی دیجیتال نیز نشأت گرفته از مفهوم کلان حکمرانی است. در تعریفی ساده، حکمرانی دیجیتال به معنای ساختارهای سازمانی برای توسعه و تخصیص منابع سازمانی در حوزه تحول دیجیتال است (بونت و وسترن، ۲۰۱۴: ۹۸). هدف از این سازوکار، پیشبرد هرچه بهتر اقدامات دیجیتال سازمان است.

در دهه اخیر، فناوری‌های دیجیتال توانستند نقش فناوری اطلاعات در سازمان‌ها را به‌طور کلی تغییر دهند. ورود فناوری‌هایی نظیر بلاکچین، رایانش ابری و بیگ دیتا، ذات کاربردهای فناوری اطلاعات در عملکرد سازمان را متحول کرده است. فناوری اطلاعات از

موضوعی که صرفاً برای سازمان صرفه‌جویی در هزینه‌ها به ارمغان می‌آورد، تبدیل به مولد اصلی سود شده است. به همین سبب، نظارت و هدایت اقدامات دیجیتال سازمان از اهمیت مضاعفی برخوردار گشته است.

بر این اساس نکته دارای اهمیت این است که امروزه دنیا با اشاره به فرایندهای ذکر شده به سمت و سویی حرکت می‌کنند که به الگوی مطلوب حکمرانی دیجیتال در عصر جامعه شبکه‌ای دست یابند و این الگو بتواند در حکم پیشران حرکت کرده و جامعه را مناسبات ناظر بر ویژگی‌های زیست در جامعه شبکه‌ای به سمت وسوی ساختارهای نوین پیش ببرد و بتواند در سه ساحت حکمرانی دیجیتال در، بر و از طریق فضاهای یاری‌گر این فضا باشد. این نوشتار به بررسی عوامل کلیدی مؤثر در تقویت و تحقق حکمرانی دیجیتال پرداخته است.

پیشینه پژوهش

پرداختن به دستگاه‌های نظری مرتبط با موضوع، در تحقیقات کیفی از قبیل مطالعه حاضر عمدتاً به‌عنوان راهنمای محقق برای ورود به میدان تحقیق تلقی می‌شود. با این اوصاف، در این قسمت تعدادی از نظریه‌های مرتبط با موضوع پژوهش که بتواند به محققان برای شناخت بهتر موضوع، برای ورود به میدان و انسجام‌بخشی بهتر ذهنی آن‌ها کمک کند، مرور می‌شود. کاستلز نظریه جامعه‌ی شبکه‌ای و جامعه اطلاعاتی را شکلی از جامعه تعریف کرد که به‌گونه‌ای فزاینده روابط خود را در شبکه‌های رسانه‌ای سامان می‌دهند؛ شبکه‌هایی که به تدریج جایگزین شبکه‌های اجتماعی ارتباطات رودررو می‌شوند یا آن‌ها را تکمیل می‌کنند. این بدان معنی است که شبکه‌های اجتماعی و رسانه‌ای در حال شکل دادن به شیوه‌ی سازمان‌دهی اصلی و ساختارهای بسیار مهم جامعه‌ی مدرن هستند. این شبکه‌ها تمام واحدها و قسمت‌های این صورت‌بندی را به‌طور روزافزونی به هم متصل می‌کنند و مشخصه‌ی جامعه‌ی شبکه‌ای مرکزیت داشتن اطلاعات و فناوری اطلاعات است. کاستلز همچنین میان آنچه جامعه‌ی مبتنی بر اطلاعات می‌نامد و جامعه‌ی اطلاعاتی تمایز قائل می‌شود؛ در مفهوم جامعه‌ی اطلاعاتی بر نقش اطلاعات در جامعه تأکید می‌شود حال آنکه کاستلز می‌گوید که اطلاعات همواره نقشی حساس، مهم و حیاتی در جامعه برعهده داشته

است. آنچه از مفهوم مبتنی بر اطلاعات مستفاد می‌شود برخلاف مفهوم اطلاعات، شکل خاص از سازمان اجتماعی است که به دلیل شرایط فناورانه، تولید، پردازش و انتقال اطلاعات به اساس و بنیان توان تولید و قدرت تبدیل می‌شود (افراسیابی و شیری، ۱۳۹۳: ۵۹).

نظریه‌ی استفاده و رضایت‌مندی به‌عنوان یکی از چارچوب‌های نظری مسلط تحقیق درخصوص جهت‌گیری مخاطبان رسانه مطرح است و چگونگی و چرایی استفاده‌ی افراد از رسانه‌ها را به‌منظور درک تأثیر رسانه‌ها بر مردم مدنظر قرار می‌دهد. اهمیت این رویکرد پژوهشی بر این واقعیت استوار است که پیروان آن مخالف نظریه‌ی «مخاطب منفعل» هستند و فرض‌هایی را مبنای کار خود قرار می‌دهند که مهم‌ترین آن عبارت است از اینکه مخاطب از مجاری ارتباطی و محتوایی که به او عرضه می‌شود دست به انتخابی آگاهانه و بانگیزه می‌زند. لذا گزینشی هدفمند، عقلانی و منجر به رضایت مصرف‌کنندگان رسانه‌ها در باب رسانه و محتوای آن، آگاهی کامل مخاطبان از نیازهای فردی و اجتماعی‌شان که به انگیزه‌های متفاوت قابل‌بیان می‌انجامد مفروض اساسی این رویکرد هستند که در کنار انگیزه‌ها، خرسندی کسب‌شده یا مورد انتظار و متغیرهای زمینه‌ای از بعد نظری قابل‌تحلیل هستند. کاتز و همکارانش با استفاده از این چارچوب نظری ۳۵ نیاز اجتماعی و روان‌شناختی را در قالب چهار دسته نیازهای شناختی (اطلاعات، دانش و شناخت) عاطفی (تجربه‌های عاطفی، لذت یا زیبایی‌شناختی) انسجام‌بخشی شخصی (تقویت اعتبار، اعتماد، ثبات و جایگاه) و نیازهای رفع تنش (فراغت و آسودگی) طبقه‌بندی کردند. این نظریه به‌منظور تحلیل خرسندی افراد به دنبال برآورده شدن نیازها در خصوص انواع مختلف رسانه‌ها و محتوای رسانه‌ها به کار گرفته شده. (شهابی و بیات، ۱۳۹۱: ۷۲).

حوزه عمومی هابرماس نیز ایده یا مفهومی هنجاری است که در چارچوب کلی نظریه‌های هابرماس درباره‌ی کنش ارتباطی و گفت‌وگو جای دارد. هابرماس خود حوزه‌ی عمومی را چنین تعریف می‌کند ((مقصود ما از حوزه‌ی عمومی قبل از هر چیز قلمرویی از زندگی اجتماعی ماست که در آن آنچه به افکار عمومی منجر می‌شود می‌تواند شکل بگیرد)) در هر گفت‌وگویی که در آن افراد خصوصی برای ایجاد مجمعی عمومی گرد هم

ارائه الگوی مطلوب حکمرانی دیجیتال در عصر جامعه شبکه‌ای؛ نوریجانی و همکاران | ۴۱۱

می‌آیند بخشی از حوزه‌ی عمومی به وجود می‌آید. این حوزه‌ی عمومی هنگامی پدید می‌آید که مردم برای بحث درباره‌ی موضوعات موردعلاقه مشترک گرد هم می‌آیند (یزدخواستی، عدلی پور و کیخانی، ۱۳۹۲: ۸۷).

حکیمی (۱۳۹۰: ۱۰۲) در تحقیقی به بررسی نقش شبکه اجتماعی فیس‌بوک در هویت کاربران کرد پرداخت. بر اساس یافته‌های این مطالعه، فیس‌بوک توانسته نقش عمده‌ای در بازنمایی هویت کردها در جهان داشته باشد و در یافتن دوستان و همفکران کرد و غیر کرد کمک شایانی کرده است.

افراسیابی و شیری محمدآباد (۱۳۹۳: ۶۷) به بازنمایی معنایی فیس‌بوک در میان دانشجویان پرداختند. مقولات اصلی پژوهش آن‌ها عبارت است از سرگرمی/ فراغت، ابراز خویشتن، اتصال انسانیت، کاهش اختلال/ انزوا و ضعف پیوندها که در قالب مقوله هسته‌ای پارادوکس مدرنیته ارائه شده است.

جعفری (۱۴۰۰: ۵۹) در پژوهش به این نتیجه دست‌یافت که شبکه‌های اجتماعی مجازی موردبررسی (تلگرام، اینستاگرام، فیس‌بوک و یوتیوب) بر مشارکت مدنی شهروندان شهر اردبیل تأثیرگذار است. اینستاگرام بیشترین و فیس‌بوک کمترین تأثیر را بر مشارکت شهروندان اردبیلی داشته است. بیشترین تأثیر این شبکه‌ها بر عضویت در گروه‌ها و انجمن‌ها و کمترین تأثیر آن‌ها بر ایجاد روابط مناسب و پیام‌نگاری برای مشارکت در تصمیمات شهری بوده است.

کارانجام و همکاران (۱۴۰۱: ۱۵۱) در مطالعه خود با در زمینه حکمرانی بر شبکه‌های اجتماعی به مفاهیمی چون کارآمدی، اثربخشی، حکمرانی خوب و مدیریت مطلوب شبکه، قابلیت اطمینان شبکه، اشاعه اخلاقیات مبارزبه با مطالب ضد اخلاقی، مبارزه با جو مردم‌فریب و تظاهرآمیز شبکه و غیره استخراج شدند.

طالب‌دوست و امیرپور (۱۴۰۱: ۴۹) در بررسی تأثیر شبکه‌های اجتماعی مجازی بر هویت اجتماعی و سبک زندگی دانشجویان به این نتیجه دست‌یافتند که بین میزان استفاده از شبکه‌های اجتماعی با سبک زندگی و هویت اجتماعی رابطه وجود دارد و میزان استفاده از

شبکه‌های اجتماعی بر اساس سن و جنسیت تفاوت معناداری وجود دارد. در تحقیقی با عنوان استفاده از شبکه‌های اجتماعی مجازی توسط دانشجویان، پمپک و همکاران (۲۰۰۹: ۸۱) به این نتیجه دست یافتند که ارتباطات با دوستان قدیمی که در حال حاضر در دسترس نبودند، مهم‌ترین دلیل استفاده دانشجویان از شبکه‌های اجتماعی مجازی است. همچنین سهولت کار با این شبکه‌ها و بازه گستره اطلاعاتی این پایگاه‌ها و به اشتراک گذاری آسان اخبار و اطلاعات دلیل دیگر استفاده دانشجویان از این شبکه‌ها است. گروسک و همکاران (۲۰۱۱: ۱۱۵) در تحقیق خود به این نتیجه رسیدند که دانشجویان زمان قابل توجهی را در فیس‌بوک به منظور استفاده‌های اجتماعی (مثل در تماس بودن با دوستان و خانواده، به اشتراک گذاری/ تگ عکس، شرکت در فعالیت‌های اجتماعی، داوطلبانه و غیره) و کمتر برای اهداف علمی از این شبکه اختصاص می‌دهند. گوئرو و همکاران (۲۰۱۶: ۴۱) در مطالعه‌ای به شناسایی خدمات شبکه اجتماعی اینستاگرام برای ارائه اطلاعات داوطلبانه جغرافیایی ۲ در حوزه برنامه‌ریزی و مدیریت زیر ساخت‌های سبز شهری پرداختند. محققان این مطالعه معتقدند که مشارکت‌کنندگان در تسهیم اطلاعات الکترونیکی شیوه‌های جدیدی از سبک مدیریت و حکمرانی مشارکتی را ایجاد کرده‌اند همچنین داده‌های به دست آمده از اطلاعات جغرافیایی داوطلبانه می‌توانند از یک شیوه حکمرانی در دسترس شفاف مردم سالارانه فراگیر و بومی حمایت کنند و مورد توجه برنامه‌ریزان، شهروندان، سیاستمداران و دانشمندان قرار گیرند. یکی از موارد مستندات تمایلات مکانی کاربران از برداشت‌های طبیعی شهری و فضای سبز است که از طریق هشتگ و دیگر الگوهای طبقه‌بندی شده محتوا، توزیع و تجزیه و تحلیل می‌شوند.

تعریف مفاهیم

جامعه شبکه‌ای

جامعه شبکه‌ای از مفاهیم مطرح شده از سوی کاستلز است. وی جامعه شبکه‌ای را جامعه‌ای جدید می‌داند که روابط تولید قدرت و تجربه به گونه‌ای روزافزون حول شبکه شکل می‌گیرد به تعبیر وی جامعه شبکه‌ای، جامعه‌ای است که ساختارهای اجتماعی آن پیرامون شبکه‌های

فعال شده از طریق فناوری‌های اطلاعاتی ارتباطاتی و پردازش شده دیجیتالی و مبتنی بر میکروالکترونیک شکل گرفته است (کاستلز، ۱۳۹۳: ۸۱). از نظر کاستلز این دگرگونی بنیادی شکل گرفته در عرصه ارتباطات و کاربرد اینترنت و شبکه‌های بی‌سیم به‌عنوان پایگاه‌های ارتباط دیجیتال باعث ظهور وضعیتی بنام خود ارتباطی توده‌ای می‌شود (کاستلز و همکاران، ۲۰۰۵: ۱۳) که مبتنی است بر شبکه‌های اجتماعی افقی و ارتباط تعاملی و خودمختاری که معمولاً به‌دشواری توسط حکومت‌ها و شرکت‌ها قابل کنترل هستند.

حکمرانی دیجیتال

حکمرانی دیجیتال به معنای ساختارهای سازمانی برای توسعه و تخصیص منابع سازمانی در حوزه تحول دیجیتال است. هدف از این سازوکار، پیشبرد هرچه بهتر اقدامات دیجیتال سازمان است. در دهه اخیر، فناوری‌های دیجیتال توانستند نقش فناوری اطلاعات در سازمان‌ها را به‌طور کلی تغییر دهند و ورود فناوری‌هایی نظیر بالکچین، رایانش ابری و بیگ‌دیتا، ذات کاربردهای فناوری اطلاعات در عملکرد سازمان را متحول کرده است (بیگ‌زاده و جلیلی‌نژاد، ۱۴۰۰: ۴۹).

روش‌شناسی^۱

در فصل حاضر نوع و روش مطالعه، جامعه مدنظر، روش گردآوری اطلاعات، تکنیک‌های لازم برای تجزیه و تحلیل داده‌ها، روایی و پایایی و ... ارائه شده است. این پژوهش با روش اسنادی و مطالعه کتابخانه‌ای انجام شد. روش اسنادی معمولاً از وضوح و روشنی و دلایلی برخوردار است و محقق می‌تواند با دیدی فراگیر و جامع کل واقعه و مؤثر در آن را مورد بررسی قرار دهد. به همین منظور، پس از تدوین ادبیات تحقیق، با استفاده از خوانش منابع گوناگون داخلی و خارجی و فیش‌برداری لایه‌بندی شده ناظر بر کشف فرایندهای حوزه حکمرانی دیجیتال در عصر جامعه شبکه‌ای و بهره‌گیری از این روش به‌عنوان سنج‌های غیرمزاحم و غیرواکنشی مورد بررسی قرار گرفت.

در این پژوهش، بررسی‌های اسنادی و مکتوب قابل ارزیابی از زوایای مختلف به‌عنوان ابزار اصلی گردآوری استفاده شده است.

به‌کارگیری روش پژوهش اسنادی یکی از ویژگی‌های عمده روش‌شناختی در پژوهش‌های علوم انسانی، به‌ویژه مطالعات جامعه‌شناختی با برد کلان، به شمار می‌رود. استفاده نظام‌یافته و هدفمند از روش اسنادی، مستلزم آگاهی از زمینه معرفت‌شناختی و جنبه‌های تکنیکی آن است. منابع و اسناد مطالعاتی به‌مثابه ابزاری برای پی بردن به معانی، مقاصد و انگیزه‌های کنش‌های عاملان اجتماعی و اطلاع از پدیده‌های اجتماعی تلقی می‌شوند.

این روش برای گردآوری داده‌ها از این حیث موردتوجه قرار گرفته است که پژوهش اسنادی^۱ استفاده از منابع و اسناد بیرونی برای پشتیبانی از نظریه یا دیدگاهی در مطالعات دانشگاهی است. روش پژوهش اسنادی هم به‌منزله روشی تام و هم تکنیکی برای تقویت سایر روش‌های کیفی در پژوهش‌های علوم اجتماعی موردتوجه بوده است. در این روش، پژوهشگر داده‌های پژوهشی خود را درباره کنشگران، وقایع و پدیده‌های اجتماعی، از بین منابع و اسناد گردآوری می‌کند. بخش قابل‌توجهی از پژوهش‌های نظری در جامعه‌شناسی، خواسته یا ناخواسته از روش اسنادی بهره می‌برند.

پژوهش اسنادی همان‌طور که ذکر شد بر مبنای استفاده از اسناد و مدارک است. در پژوهش اسنادی، منابع اصلی مورد استفاده، کتب و مدارک منثور و منظومی است که از دوره‌های گذشته به‌جای مانده و جدیداً از اسلاید، فیلم و سایر تکنولوژی‌های ضبط وقایع تاریخی نیز در پژوهش اسنادی استفاده می‌شود. اسنادی که در پژوهش اسنادی مورد استفاده قرار می‌گیرند عمدتاً شامل اطلاعات و نتایجی است که توسط نویسندگان و پژوهش‌گران قبلی در حوزه مورد بحث فراهم گردیده‌اند.

بر این اساس، اطلاعاتی که در پژوهش مذکور مشاهده و مطالعه می‌شود برگرفته از خوانش تحقیقات و کتب و یادداشت‌های علمی از سال ۲۰۱۲ به بعد در کشورهای دارای تجربه یا در حال برنامه‌ریزی برای توسعه حکمرانی دیجیتال خود هستند، است. البته پژوهش

ادعای بررسی همه اسناد را ندارد اما تا جایی که امکان دسترسی فیزیکی و مجازی برای محقق فراهم بوده است، نسبت به خوانش و احصا کلان گزاره‌ها اقدام کرده است.

یافته‌ها

در این پژوهش و پس از خوانش متون و بررسی تجربیات کشورهای مختلف در زمینه الگوی مطلوب حکمرانی دیجیتال در عصر جامعه شبکه‌ای، ۲۷ عامل مؤثر بر ارائه و ترسیم این الگو احصاء شد. «بی‌اعتمادی عمومی به ساختارها و حکمرانان دیجیتال»، «مطلق‌گرایی فکری حکمرانان دیجیتال»، «بیگانه‌ستیزی»، «افراط‌گرایی»، «خودمداری ارتباطی کاربران در عصر دیجیتال»، «اعتماد اجتماعی به مقوله‌های ذیل حکمرانی دیجیتال»، «آزادی اطلاعات و ارتباطات در عصر حکمرانی دیجیتال»، «گسترش عدالت دیجیتال»، «شفاف‌سازی قوانین برای تحقق مؤلفه‌های حکمرانی دیجیتال»، «توجه به چشم‌اندازهای بلندمدت ملل مختلف در راستای تحقق اهداف حکمرانی دیجیتال»، «ایجاد فضای تعاملات چندجانبه در عصر حکمرانی دیجیتال»، «توسعه زیرساخت‌های کارآمد و مؤثر برای تحقق اهداف حکمرانی دیجیتال»، «حکمرانی باز دیجیتال»، «ارائه مشوق‌ها و حمایت‌های زیرساختی عادلانه برای تحقق اهداف حکمرانی دیجیتال»، «نوآوری و دسترسی آزاد برای همگان در عصر حکمرانی دیجیتال»، «ناکارآمدی بازار مصرف در بسترهای دیجیتال»، «چالش‌های امنیتی در عصر حکمرانی دیجیتال»، «تبیین بومی تکنولوژی‌های دیجیتال برای هر کشور»، «چالش محتوا در عصر حکمرانی دیجیتال»، «تعارض قوانین بین‌المللی در عرصه‌های دیجیتال»، «تعارض منافع میان گروه‌های مؤثر در راستای تحقق حکمرانی عادلانه دیجیتال»، «حکمرانی کنترل‌ی دیجیتال»، «توسعه فضای رقابتی»، «فقدان زیرساخت‌های قوی»، «کنشگری هوشمند»، «بی‌اعتمادی عمومی مردم به حکمرانان» و «رشد فناوری هوش مصنوعی» از مهم‌ترین عوامل مؤثری هستند که می‌توانند در ایجاد یا حتی عدم تحقق الگوی مطلوب حکمرانی دیجیتال مؤثر باشند.

جدول ۱. عوامل مؤثر بر الگوی مطلوب حکمرانی دیجیتال در عصر جامعه شبکه‌ای

ردیف	عوامل مؤثر	توضیحات	کد مطالعات کتابخانه‌ای
۱	بی‌اعتمادی عمومی به ساختارها و حکمرانان دیجیتال	بی‌اعتمادی عمومی نسبت به ساخت‌های گوناگون تصمیم‌گیری و تصمیم‌سازی از جمله موانع توسعه و اعمال حکمرانی مطلوب دیجیتال و سیاست‌گذاری همه‌جانبه محسوب می‌شود. در واقع برای تحقق حکمرانی مطلوب دیجیتال در حوزه‌های مرتبط با فضای مجازی، راهی جز ایجاد و جلب اعتماد حداکثری عمومی وجود ندارد.	هداوند، مهدی (۱۳۸۴)
۲	مطلق‌گرایی فکری حکمرانان دیجیتال	مطلق‌گرایی فکری در حوزه‌های نیازمند به انعطاف مانند موضوعات اجتماعی و عمومی همچون شبکه‌های اجتماعی می‌تواند از موانع تحقق اهداف و سیاست‌های حکمرانی دیجیتال در عصر جامعه شبکه‌ای باشد چراکه از سیاست‌گذاری سیال و منعطف جلوگیری می‌کند.	Westerman, G (۲۰۱۴)
۳	بیگانه‌ستیزی	بیگانه‌ستیزی اگر سویه افراط گونه و عدم تسلط بر شناخت فضای رفتاری و سیاست‌گذاری همان بیگانگان را داشته باشد، می‌تواند از موانع نگاه واقع‌بینانه به این فضا شود و در صورت عکس می‌تواند سیاست‌گذاری دیجیتال را هدفمندتر و مبتنی بر واقعیت کند.	زارعی، محمدحسین (۱۳۸۳)
۴	افراط‌گرایی	افراط‌گرایی در حوزه مدیریت و سیاست‌گذاری (حکمرانی) و البته استفاده از این فضا توسط کاربر می‌تواند منجر به تأخر تقنینی و چالش‌های حوزه حریم خصوصی شود.	
۵	خودمداری ارتباطی کاربران در عصر دیجیتال	در این پژوهش با عنایت به تعریف خودمداری، به تک‌روی، رفتار خودمحور و خودمدار یک فرد در محیط‌های دیجیتال اشاره شده است. بر اساس این تعریف، موضوعاتی از جمله عدم رعایت حریم خصوصی، قلدری سایبری، بی‌توجهی به اثرات رفتارهای ناظر بر فضای دیجیتال و اثرات کوتاه‌مدت، میان‌مدت و بلندمدت و رفتار مبتنی بر نفع شخصی ناشی از زیست دیجیتال و شهروند دیجیتال مورد توجه بوده است. فرد	

کد مطالعات کتابخانه‌ای	توضیحات	عوامل مؤثر	ردیف
	خودمدار در زیست دیجیتال منفعت طلبانه ظاهر می‌شود.		
علیزاده، عزیز. وحیدی مطلق، وحید و ناظمی، امیر (۱۳۸۷)	اعتماد اجتماعی مؤلفه‌ای جدی و اثرگذاری در حوزه مواجهه حکمرانان در ساحت تصمیم‌گیری و کاربران در ساحت استفاده از بسترهای مبتنی بر فناوری‌های دیجیتال است.	اعتماد اجتماعی به مقوله‌های ذیل حکمرانی دیجیتال	۶
تولایی، روح‌اله (۱۳۹۳)	آزادی اطلاعات، مستلزم آن است که همه شهروندان به اطلاعات تحت کنترل مقامات عمومی دسترسی داشته باشند. امروزه حق دسترسی به اطلاعات به‌عنوان لازمه مردم‌سالاری، پاسخگو بودن مقامات و مشارکت مؤثر مردم، مورد شناسایی واقع شده است و به‌عنوان یکی از حقوق بنیادین بشری به‌موجب قوانین بین‌المللی و قوانین اساسی کشورها مورد حمایت قرار گرفته است.	آزادی اطلاعات و ارتباطات در عصر حکمرانی دیجیتال	۷
DeLone, W., Migliorati, D., & Vaia, G (۲۰۱۸)	عدالت دیجیتال در این پژوهش به‌مثابه «دسترسی عادلانه همگان به پیام از طریق بسترهای دیجیتال»، «سازمان‌های عادل دیجیتال»، «عدل محور بودن پیام یا محتوا»، «توزیع عادلانه» و «عدالت در کارکردها» تعریف می‌شود. این تعریف با توجه به زمینه پژوهش یعنی شبکه‌های اجتماعی، ناظر بر این فضا مدنظر قرار داده شده است. روح حاکم بر مفهوم عدالت رسانه‌ای در این پژوهش البته این عدالت را مساوی و برابر با برابری دیجیتال نمی‌داند.	گسترش عدالت دیجیتال	۸
_____	شفاف‌سازی قوانین به‌مثابه بهینه‌سازی و تلاش در راستای کارآمدسازی قوانین در زمینه فضای دیجیتال است که می‌تواند منجر به اصلاح وضع موجود و حرکت به سمت وضع مطلوب شود.	شفاف‌سازی قوانین برای تحقق مؤلفه‌های حکمرانی دیجیتال	۹
_____	تدوین و ارائه راه‌کارهایی با چشم‌اندازهای کوتاه‌مدت، میان‌مدت و بلندمدت می‌تواند منجر به توسعه مطلوب و متوازن تمام مؤلفه‌های مرتبط با اهداف حکمرانی دیجیتال از جمله زیرساخت، نرم‌افزار و محتوا شود.	توجه به چشم‌اندازهای بلندمدت ملل مختلف در راستای تحقق اهداف حکمرانی دیجیتال	۱۰

کد مطالعات کتابخانه‌ای	توضیحات	عوامل مؤثر	ردیف
Carbonell, J., Sanshez- Esguevillas, A., Carro, B. (2017)	شبکه‌های مبتنی بر فضای دیجیتالی به‌عنوان محیطی که بستر زیست شهروندان دیجیتال است، به‌عنوان رسانه‌ای تعاملی منجر به ایجاد فضای گفت‌وگوی دوجانبه بین کاربر با کاربر، کاربر با مسئولان و مسئولان با کاربران می‌شود. این ویژگی از نقاط قوت حکمرانی دیجیتال است که این مقوله را دچار تحولات جدی کرده است.	ایجاد فضای تعاملات چندجانبه در عصر حکمرانی دیجیتال	۱۱
_____	امروزه با نگرش به روند فزاینده اثرگذاری و نقش فضای دیجیتالی شده در جوامع مختلف، توجه به زیرساخت‌های فناوری حوزه ارتباطات و اطلاعات به‌عنوان یکی از پیشروترین زمینه‌های دانش و فناوری دارای اهمیت زیادی است. بخش‌های ارتباطی و بستر دسترسی، بازار و صنعت، عصر اطلاعات، تأمین فناوری و پژوهش و توسعه، امنیت و ایمنی، قوانین و مقررات، نهادی در توسعه زیرساخت‌ها مورد توجه است.	توسعه زیرساخت‌های کارآمد و مؤثر برای تحقق اهداف حکمرانی دیجیتال	۱۲
علیزاده، عزیز. وحیدی مطلق، وحید و ناظمی، امیر (۱۳۸۷)	به رسمیت شناختن حق دسترسی شهروندان به امکان‌های دیجیتال از جمله شبکه‌ها و محیط‌های تعاملی موجود در ساحت‌های مختلف و از سوی تصمیم سازان، سیاست‌گذاران و نهادهای مؤثر در این عرصه است. در حکمرانی باز دیجیتال، ضمن توجه به حقوق شهروندی دیجیتال، حکمرانان وظیفه تبیین و ترسیم فضای امن با زیرساخت‌های مطمئن جهت بهره‌مندی صحیح و بدون مناقشه در ساحت‌ها و وجوه مختلف را بر عهده دارند و بدون نگاه سلبی، با نگاه حداکثری شیوه‌های هوشمندانه‌ای را جهت مدیریت و تقویت حکمرانی ترسیم می‌کنند.	حکمرانی باز دیجیتال	۱۳
تولایی، روح‌اله	یکی از موانع جدی در حوزه توفیق پلتفرم‌ها عدم ارائه مشوق‌ها و حمایت‌های زیرساختی چه در ساحت داخلی و چه در ساختارهای بین‌المللی در زمینه‌های نرم‌افزاری و	ارائه مشوق‌ها و حمایت‌های زیرساختی عادلانه	۱۴

کد مطالعات کتابخانه‌ای	توضیحات	عوامل مؤثر	ردیف
(۱۳۹۳)	سخت‌افزاری است. ارائه این مشوق‌ها و اعمال این دست حمایت‌ها یکی از مؤلفه‌های مهم در توفیق این فضا به سمت بسط حکمرانی دیجیتال است.	برای تحقق اهداف حکمرانی دیجیتال	
Carbonell, J., Sanshez-Esguevillas, A., Carro, B. (۲۰۱۷)	توسعه نوآوری‌ها و دسترسی آزاد به آن‌ها از مؤلفه‌های توفیق پلتفرم‌ها در راستای دسترسی همگان به‌طور برابر در عصر حکمرانی دیجیتال و تحقق اهداف آن است.	نوآوری و دسترسی آزاد برای همگان در عصر حکمرانی دیجیتال	۱۵
_____	هرچند تجارت الکترونیک به‌طور کلی در مسیر رشد قرار دارد اما همچنان با موانعی از قبیل شرایط اقتصادی پرنوسان، ایجاد محدودیت‌های متعدد، سیاست‌گذاری‌های نادرست و عدم آموزش و اطلاع‌رسانی کافی به عموم در خصوص تجارت الکترونیکی روبروست که می‌بایست جهت رفع آن‌ها به بهبود عملکرد در حوزه سیاست‌گذاری، فرهنگ‌سازی و آموزش پرداخته شود.	ناکارآمدی بازار مصرف در بسترهای دیجیتال	۱۶
_____	چالش و نگرانی‌های امنیتی مبتنی بر تجربه زیسته پیشین و آینده پیش رو، بر حوزه‌های گوناگون مرتبط با شبکه‌های مبتنی بر فضای دیجیتال اثرگذار است.	چالش‌های امنیتی در عصر حکمرانی دیجیتال	۱۷
پامفا (۱۳۸۵)	تکنولوژی صرفاً یک ابزار نیست که با خرید از یک مکان به مکان دیگر آورده شود. تکنولوژی، بصیرت، اهداف و ارزش‌های سازندگان آن را نیز شامل می‌شود، بنابراین باید متناسب با زمینه بومی شناسی، انتقال، جذب و توسعه یابد.	تبیین بومی تکنولوژی‌های دیجیتال برای هر کشور	۱۸
_____	از جمله موضوعاتی که در دنیا مورد توافق تمام کشورها در ساحت حکمرانی نوینی مطرح است، بحث‌های ناظر بر محتوای شبکه‌های اجتماعی و اساساً رسانه است. تأمین محتوا پاک، مفید و ایمن از مولفه‌های حکمرانی خوب در و بر فضای مجازی است.	چالش محتوا در عصر حکمرانی دیجیتال	۱۹
_____	تعارض و به عبارتی بهتر تناقض قوانین بین‌المللی منجر به	تعارض قوانین	

کد مطالعات کتابخانه‌ای	توضیحات	عوامل مؤثر	ردیف
	برخورد دو یا چندگانه با کشورها در زمینه فضای دیجیتال و استفاده از پلتفرم‌ها و استبداد مجاری می‌شود.	بین‌المللی در عرصه‌های دیجیتال	۲۰
	تعارضات گروهی و جریانی میان تصمیم‌گیران و مجریان یکی از عوامل مؤثر در حوزه ساماندهی شبکه‌های دیجیتال و تقویت پلتفرم‌ها و اساساً منجر به تقویت مؤلفه‌های اثربخش در زمینه تحقق حکمرانی می‌شود.	تعارض منافع میان گروه‌های مؤثر در راستای تحقق حکمرانی عادلانه دیجیتال	۲۱
	اگر حکمرانی را به‌مثابه فرایند قاعده‌گذاری، اجرای قواعد، بررسی، نظارت و کاربست بازخوردها با اعمال قدرت مشروع و به‌منظور دستیابی به هدف مشترکی برای همه کنشگران و ذینفعان در چارچوب ارزش‌ها و هنجارها در محیط یک سازمان یا یک کشور بدانیم، در حکمرانی کنترلی رویکردها بیش از ایجابی، سلبی است و در نگاهی خوش‌بینانه ناظر بر اعمال گونه‌ای از حکمرانی که منجر به صیانت شود.	حکمرانی کنترلی دیجیتال	۲۲
	توسعه و بسط فضای دارای عدالت و تساوی در دسترسی متوازن که منجر به ایجاد فضای رقابتی میان بازیگران عرصه فضای مجازی شود.	توسعه فضای رقابتی	۲۳
	تقویت زیرساخت در حوزه دیجیتال، از مؤلفه‌های اعمال قدرت در جامعه شبکه‌ای است. کشورهایی در دنیای آینده و البته کنونی قدرتمند محسوب می‌شوند که نسبت به راه‌اندازی زیرساخت‌های قوی بروز و ظهور جدی داشته باشند.	فقدان زیرساخت‌های قوی	۲۴
ون در دیون و همکاران (۲۰۱۴)	کنشگری هوشمندانه چه در ساحت کاربر چه در ساحت واضع قانون و چه مجری از ضرورت‌های جدی ایجاد تحول هوشمندانه و مقتدرانه در فضای دیجیتال است. کنشگری هوشمند از بایدهای زیست در دنیای هوشمند شده است.	کنشگری هوشمند	۲۵
	اعتماد در لایه‌های عمومی تمام آن چیزی است که منجر به توفیق حکمرانان در سیاست‌گذاری و امید به تحقق آن	بی‌اعتمادی عمومی مردم به حکمرانان	

کد مطالعات کتابخانه‌ای	توضیحات	عوامل مؤثر	ردیف
_____	می‌شود. بی‌اعتمادی عمومی امروز دغدغه جدی حکمرانان است چراکه بهترین سیاست‌ها نیز بدون اعتماد مردم، قابل تحقق نخواهد بود.		۲۶
Margetts, H. & Dunleavy, P (۲۰۱۳)	رشد فناوری‌های نوین و متعاقب آن هوش مصنوعی که ابرتغییر در آینده دنیا را رقم خواهد زد، به‌مثابه رویدادی عظیم در راستای تحقق مؤلفه‌های بنیادین حکمرانی دیجیتال محسوب می‌شود و شاید بتوان آن را قله و کلید تحقق این رشد نامید.	رشد فناوری هوش مصنوعی	۲۷

پس از احصای عوامل، پالایش عوامل کلیدی بر مبنای فیش‌برداری از منابع و اسناد کتابخانه‌ای مختلف انجام گرفت که در جدولی که در ادامه آمده، عوامل کلیدی مؤثر بر الگوی مطلوب حکمرانی دیجیتال در عصر جامعه شبکه‌ای اشاره شده است.

جدول ۲. عوامل کلیدی مؤثر احصاء شده در منابع در راستای تقویت و تحقق حکمرانی دیجیتال

ردیف	عوامل کلیدی مؤثر احصاء شده در منابع در راستای تقویت و تحقق حکمرانی دیجیتال
۱	حکمرانی باز دیجیتال در فضاهای گوناگون مؤثر بر تحقق حکمرانی دیجیتال
۲	گسترش عدالت دیجیتال
۳	شفاف‌سازی قوانین فضای حکمرانی دیجیتال
۴	توسعه و کارآمدی زیرساخت‌های فضای دیجیتال
۶	بی‌اعتمادی به حکمرانان دیجیتال
۷	تعارض قوانین بین‌المللی در حوزه حکمرانی دیجیتال
۸	چالش‌های امنیتی اعمال حکمرانی دیجیتال
۹	بومی‌سازی فناوری‌های مرتبط با حکمرانی دیجیتال
۱۰	چالش محتوای مؤثر و غیرمهندسی شده در فضای دیجیتال

بحث و نتیجه‌گیری

در دهه اخیر، فناوری‌های دیجیتال توانستند نقش فناوری اطلاعات در کشورها به‌طور کلی تغییر دهند و اساساً کشورها را وارد فاز جدیدی زیست دیجیتال و حکمرانی

دیجیتال کند. ورود فناوری‌هایی نظیر بلاکچین، رایانش ابری و بیگ دیتا، ذات کاربردهای فناوری اطلاعات در عملکرد ساختار را متحول کرده است. فناوری اطلاعات از موضوعی که صرفاً برای سازمان صرفه‌جویی در هزینه‌ها به ارمغان می‌آورد، تبدیل به مولد اصلی سود شده است. به همین سبب، نظارت و هدایت اقدامات دیجیتال کشورها از اهمیت مضاعفی برخوردار شده است.

حکمرانی دیجیتال، با تعیین وظائف افراد در پیشبرد اهداف تحول دیجیتال نقش مهمی در کنترل روند این تغییر اساسی در سازمان ایفا خواهد کرد. یک حاکم دیجیتال باید به مؤلفه‌های حکمرانی توجه ویژه داشته باشد. از ضرورت وجود ساختار راهبری در ساختارهای مبتنی بر حکمرانی دیجیتال، سخن گفته و معتقد است که نباید مقوله حکمرانی به حال خود رها شود.

دو مسئولیت کلان برعهده حکمران دیجیتال است: تخصیص: اقدامات دیجیتال نیازمند منابع متنوعی هستند. حکمران تحول دیجیتال با شناخت دقیق منابع سازمانی، بسته به نوع نیازها، مسئول تخصیص آن می‌باشد. هماهنگی: هر واحد وظائف مشخصی در زمینه دیجیتالی سازی برعهده دارد، وظیفه اصلی حکمران تحول دیجیتال، ایجاد هماهنگی میان این اقدامات است تا از هدر رفت منابع جلوگیری کند.

در این پژوهش با به‌کارگیری روش اسنادی به بررسی الگوی حکمرانی مطلوب دیجیتال در عصر جامعه شبکه‌ای پرداخته و به خوانش منابع و بررسی تجربیات سایر کشورها در این زمینه پرداخته شد. براین اساس، در گام اول بر مبنای مطالعات کتابخانه‌ای گسترده، عوامل مؤثر بر تبیین الگوی حکمرانی مطلوب دیجیتال مورد بررسی و احصا قرار گرفت که البته این عوامل تمامی عوامل نیستند و در این پژوهش بر اساس منابع مورد مطالعه عوامل ارائه شده‌اند.

براین اساس بر مبنای مطالعات کتابخانه‌ای صورت گرفته، ۲۷ عامل مؤثر بر ارائه الگوی مطلوب حکمرانی سایبری شناسایی شد که پس از بررسی آن‌ها، ۱۰ عامل به‌عنوان عوامل

کلیدی مؤثر یا پیشران‌های کلیدی پیش روی تحقق الگوی مطلوب حکمرانی سایبری احصاء شدند که شامل «حکمرانی باز دیجیتال در فضاهای گوناگون مؤثر بر تحقق حکمرانی دیجیتال»، «گسترش عدالت دیجیتال»، «شفاف‌سازی قوانین فضای حکمرانی دیجیتال»، «توسعه و کارآمدی زیرساخت‌های فضای دیجیتال»، «بی‌اعتمادی به حکمرانان دیجیتال»، «تعارض قوانین بین‌المللی در حوزه حکمرانی دیجیتال»، «چالش‌های امنیتی اعمال حکمرانی دیجیتال»، «بومی‌سازی فناوری‌های مرتبط با حکمرانی دیجیتال» و «چالش محتوای مؤثر و غیرمهندسی شده در فضای دیجیتال» است.

بر مبنای نتایج بررسی‌های این پژوهش، تهیه و تدوین الگوی ساختارهای دیجیتال مبتنی بر خرده‌فرهنگ‌ها و فرهنگ‌های غالب در یک زیست‌بوم، تقویت زیرساخت‌های متناسب با تحقق رویه‌های مؤثر اعمال حکمرانی دیجیتال و ایجاد زیرساخت‌های حکمرانی دیجیتال، از عوامل مؤثر بر تحقق این مقوله مهم در عصر جامعه شبکه‌ای است. عصری که دیگر با ساختار سنتی و مبتنی بر نگاه‌های کنترلی نمی‌تواند به تنها اعمال حکمرانی کرد و در نظر گرفتن شرایطی که بتواند حکمرانی در فضای دیجیتال، با بهره‌گیری از این فضا و بر این فضا ضرورتی اجتناب‌ناپذیر است. حکمرانی دیجیتال مبتنی بر پیشرفت فناوری‌های نوین ضرورتی است که بی‌توجهی به آن می‌تواند منجر به عدم اعمال قدرت ملی کشورها در ساحت‌های بین‌المللی نیز شود.

پیشنهادها

این پژوهش اقدامی در راستای اعلام ضرورت توجه به مقوله مهم «حکمرانی دیجیتال» و مؤلفه‌های جدی زیست در عصر جامعه شبکه‌ای بوده است. در این پژوهش تلاش شد فاصله جدی کشور با وضعیت کنونی جهان را در حوزه تدوین مؤلفه‌های اثربخش حکمرانی دیجیتال نشان داده شود و به بررسی آنچه هست و آنچه باید باشد و البته آنچه در پیش خواهد بود، پرداخته شود. در جریان این پژوهش مشخص شد ما علاوه بر بررسی مروری و اسنادی وضعیت کنونی جهان در حوزه حکمرانی دیجیتال، نیاز به بررسی میدانی و عملیاتی

ناظر بر محیط‌های تحقق مؤلفه‌های حکمرانی دیجیتال که موفق نیز بوده است، داریم. به همین دلیل قطعاً علاوه بر ضرورت پژوهش‌های دیگری به منظور تکمیل یا ادامه این بررسی؛ محقق در جهت بررسی و مطالعه بیشتر این موضوع، انجام تحقیقاتی و اقداماتی در قالب پیشنهادها پژوهش‌های آتی مرتبط را به شرح زیر ارائه می‌نماید:

- اولویت‌گذاری آینده‌پژوهانه راهبردهای اتخاذ مدل‌های کارآمد و مؤثر حکمرانی دیجیتال با تأکید بر برنامه‌ریزی پابرجا
- طراحی سناریوهای آینده‌پژوهانه حکمرانی دیجیتال در ایران
- شناسایی فرصت‌های ناشی از تحقق و توسعه حکمرانی دیجیتال با بهره‌گیری از ظرفیت‌های بومی
- نگاهی به مؤلفه‌های تقویت سلطه حکمرانی دیجیتال غرب در قالب استبدادهای فرانوین

پیشنادهای کاربردی

- مؤلفه‌های اثرگذاری که در این پژوهش شناسایی شده‌اند می‌توان از آن‌ها برای بررسی و توسعه پژوهش‌های دیگر استفاده برد.
- این مطالعه برای ادبیات پژوهش از منابع دست‌اول و البته منابع نوین بهره گرفته است و برای استفاده از پژوهش‌های مشابه به راحتی قابل استفاده است.
- برگزاری همایش‌های تخصصی و سمینارهای مختلف و همچنین نشست‌های تخصصی با کارشناسان متبحر جهت ارائه ادبیات مؤثر در حوزه حکمرانی دیجیتال
- اقدام پژوهشگران به پژوهش‌های مشابه و پرداختن به ابعاد سناریوهای مختلف حکمرانی آینده دیجیتال
- بسط و توسعه ضرورت‌های غیرقابل تحقق مؤلفه‌های حکمرانی دیجیتال

سپاسگزاری

با سپاس از اساتید گران‌قدرم و همه کسانی که مرا در مسیر انجام این پژوهش همراهی کردند

ارائه الگوی مطلوب حکمرانی دیجیتال در عصر جامعه شبکه‌ای؛ نوریجانی و همکاران | ۴۲۵

تا نتایج آن ان شاءالله منجر به ایجاد تحول در عرصه این حرکت علمی شود.

ORCID

Ali Nourijani

<http://orcid.org/0009-0006-4681-5506>

Hossain Eslami

<http://orcid.org/0000-0002-4555-1549>

Sayed Alireza Afshani

<http://orcid.org/0000-0002-2311-3329>

Hassan Dehghan Dehnavi

<http://orcid.org/0000-0002-9505-1518>

منابع

اسلامی، محمد (۱۳۹۱). تهران: وزارت تعاون، کار و رفاه اجتماعی. بررسی شبکه‌های اجتماعی و تأثیر آن‌ها بر جنبه‌های مختلف زندگی. اولین کنگره ملی فضای مجازی و معضلات نوظهور اجتماعی.

افراسیابی، حسین، شیری محمدآباد، حمیده (۱۳۹۳). بازسازی معنایی فیس‌بوک در زندگی روزمره دانشجویان دختر، اولین کنفرانس ملی فضای سایبری و تحولات فرهنگی، تبریز، ایران. بیک زاد، جعفر و جلیلی نژاد، قاسم. (۱۴۰۰). آسیب‌شناسی حکمرانی دیجیتال در دولت الکترونیک. *نخبگان علوم و مهندسی*، ۶ (۶)، ۱۷-۳۳.

تولایی، روح اله (۱۳۹۳) آینده‌پژوهی، روندهای خدمات فضای مجازی ایران در فرآیند تکنولوژیک جهانی شدن با روش دلفی، *مطالعات راهبردی جهانی شدن*، دوره ۵، شماره ۱۴: ۹۳-۱۲۳

جعفری، علی. (۱۴۰۰). تأثیر استفاده از شبکه‌های اجتماعی مجازی بر مشارکت مدنی شهروندان (مطالعه موردی: شهروندان بالای ۱۸ سال شهر اردبیل). *مطالعات رسانه‌های نوین*، ۷ (۲۷): ۲۴۱-۲۶۵.

زارعی، محمدحسین، حکمرانی خوب، حاکمیت و حکومت در ایران، *مجله تحقیقات حقوقی*، پاییز و زمستان ۱۳۸۳

شهابی، محمود، بیات، قدسی (۱۳۹۱). "اهداف و انگیزه‌های کاربران در شبکه‌های اجتماعی مجازی (مطالعه درباره جوانان شهر تهران)"، *نشریه علوم اجتماعی مطالعات فرهنگ - ارتباطات*، شماره ۲۰: ۶۱-۸۹.

طالب دوست، مریم و امیرپور مهناز. (۱۴۰۱). تأثیر شبکه‌های اجتماعی مجازی بر هویت اجتماعی و سبک زندگی دانشجویان دانشگاه فرهنگیان مشهد. *مطالعات رسانه‌های نوین*، ۸ (۳۲): ۳۲۵-۳۵۵.

کارانجام، سیده شیما، سیدجوادین، سیدرضا، اسفیدانی، محمدرحیم و علی محمدلو، مسلم (۱۴۰۱). حکمرانی بر شبکه‌های اجتماعی: مدل نگاشت شناختی ذهنی با استفاده از تکنیک استخراج استعاری زالتمن (زیمت). *مطالعات رسانه‌های نوین*، ۸ (۳۲): ۹۷-۱۵۳.

کاستلز، مانوئل (۱۳۹۳). *قدرت ارتباطات*، ترجمه محمد آذری نجف آبادی، تهران: دفتر مطالعات و

برنامه‌ریزی رسانه‌ها.

هداوند، مهدی. (۱۳۸۴). حکمرانی خوب، توسعه و حقوق بشر، مجله حقوق اساسی، تابستان ۱۳۸۴،

شماره ۴، ۵۳-۵۱

یزدخواستی، بهجت، عدلی پور، صمد، کیخانی، الهام (۱۳۹۲). "حوزه عمومی و گفت‌وگو در فضای

مجازی شبکه‌های اجتماعی (بررسی تأثیر شبکه‌های اجتماعی مجازی بر گفتگو میان

فرهنگ‌ها)"، نشریه علوم اجتماعی مطالعات فرهنگ - ارتباطات، شماره ۲۱: ۸۱-۱۰۱.

علیزاده، عزیز. وحیدی مطلق، وحید و ناظمی، امیر (۱۳۸۷). سناریونگاری یا برنامه‌ریزی بر پایه

سناریو. موسسه مطالعات بین‌المللی انرژی، تهران: اندیشگاه آتی نگار، دسترسی از سایت.

atinegaar.com

References

- Castells, M. & Cardoso, G. (2005). *The Network Society From Knowledge to Policy*, Washington DC: Johns Hopkins Center for Transatlantic Relations.
- DeLone, W., Migliorati, D., & Vaia, G. (2018). *Digital IT governance. In CIOs and the Digital Transformation* (pp. 230-205). Springer, Cham. Parenthetical citation: (DeLone et al., 2018)
- DeLone, W., Migliorati, D., & Vaia, G. (2018). Digital IT governance. In *CIOs and the Digital Transformation* (pp. 230-205). Springer, Cham.
- Grosseck, G., Ramona, B., Laurentiu, T. (2011). *Dear teacher, what should I write on my wall? A case study on academic uses of Facebook*, *Procedia Social and Behavioral Sciences* 15, 1425-1430.
- Guerrero, P., Møller, M. S., Olafsson, A. S., & Snizek, B. (2016). Revealing cultural ecosystem services through Instagram images: The potential of social media volunteered geographic information for urban green infrastructure planning and governance. *Urban Planning*, 1(2), 1-17.
- H. & Dunleavy, P. (2013). "The second wave of digital-era governance: A quasiparadigm for government on the web". *Philosophical Transactions of the Royal Society A: Mathematical, Physical and Engineering Sciences* 371 (1987). <http://dx.doi.org/10.1098/rsta.2012.0382>.
- H. Milner (2006). The Digital Divide: The Role of Political Institutions in Technology Diffusion. *Comparative Political Studies*, 39 99 – 176 ,(2).
- J. Fountain (2001). *Building the Virtual State: Information Technology and Institutional Change*. *Brookings Institution Press*, Washington, DC, USA.
- J. Fountain (2016). *Building an Enterprise Government*. Washington, DC: Partnership for Public Service and IBM Center for The Business of Government.

- Pempek, T.A & et al. (2009). college students social networking experiences on facebook. *Journal of applied developmental psychology*, 30: 227-238.
- S. Braman. (2012). *Technology and Epistemology: Information Policy and Desire. In Cultural Technologies in the Technology of Cultures: Culture as a Means and End in Technologically Advanced Media World.*, ed. Göran Bolin, 133-150. Routledge, New York, NY, USA.
- Westerman G, Calmėjane C, Bonnet D, Ferraris P, McAfee A. (2011). *Digital Transformation: a roadmap for billion-dollar organizations*. MIT-CDB and Capgemini Consulting.
- Westerman, G., Bonnet, D., & McAfee, A. (2014). *Leading digital: Turning technology into business transformation*. Harvard Business Press.

References [In Persian]

- Afrasiabi, Hossein, Shiri Mohammadabad, Hamida (2013). *The semantic reconstruction of Facebook in the daily life of female students, the first national conference on cyber space and cultural developments*, Tabriz, Iran. [In Persian].
- Alizadeh, dear. Vahidi Mutlaq, Vahid and Nazimi, Amir (1387). *Scenario planning or scenario-based planning. Institute of International Energy Studies*, Tehran: Ati Nagar think tank, accessible from the website. atinegaar.com [In Persian].
- Beikzad, Jafar, and Jalilenejad, Qasim. (1400). Pathology of digital governance in electronic government. *Science and Engineering Elites*, 6 (6), 17-33. [In Persian].
- Bekkers, V. & Homburg, (2007). “The myths of E-government: Looking beyond the assumptions of a new and better government”. *The Information Society*, 23 (5): 373-382. [In Persian].
- Carbonell, J., Sanshez-Esguevillas, A., Carro, B. (2017). from data analysis to storytelling in scenario building, a semiotic approach to purpose-dependent writing of stories, *Futures*, Vol 88, pp 15-29. [In Persian].
- Castells, Manuel (2014). *The power of communication, translated by Mohammad Azari Najaf Abadi*, Tehran: Office of Media Studies and Planning. [In Persian].
- Eslami, Mohammad (2011). Tehran: Ministry of Cooperation, Labor and Social Welfare. Examining social networks and their impact on different aspects of life. The first national congress of virtual space and emerging social problems. [In Persian].
- Hadavand, Mehdi, Good Governance, Development and Human Rights, *Constitutional Law Magazine*, Summer 2014, Number 4, 53-51 [In Persian].

- Jafari, Ali. (1400). The effect of using virtual social networks on citizens' civic participation (case study: citizens over 18 years of age in Ardabil city). *New Media Studies*, 7 (27): 241-265. [In Persian].
- Karanjam, Seyedah Shima, Seyyed Javadin, Seyedreza, Esfidani, Mohammad Rahim and Ali Mohammadlou, Muslim (1401). Governance of social networks: mental cognitive mapping model using Zaltman's metaphorical extraction technique (ZIMET). *New Media Studies*, 8(32): 153-97. [In Persian].
- Shahabi, Mahmoud, Bayat, Qudsi (2011). "Goals and motivations of users in virtual social networks (a study on the youth of Tehran)", *Journal of Social Sciences, Culture and Communication Studies*, No. 20: 61-89. [In Persian].
- Taleb Dost, Maryam and Amirpour Mahnaz. (1401). The effect of virtual social networks on the social identity and lifestyle of students of Farhangian University of Mashhad. *New Media Studies*, 8 (32): 355-325. [In Persian].
- Tolai, Ruholah. (2013) Future research, trends of Iran's virtual space services in the technological process of globalization with Delphi method, *Globalization Strategic Studies*, Volume 5, Number 14: 93-123 [In Persian].
- Zarei, Mohammad Hossein, Good Governance, Sovereignty and Governance in Iran, *Journal of Legal Research*, Autumn and Winter 2013 [In Persian].
- Yazdakhasi, Behjat, Adlipour, Samad, Kikhaei, Elham (2013) "Public sphere and dialogue in the virtual space of social networks (investigating the effect of virtual social networks on the dialogue between cultures)", *Social Sciences Journal of Culture-Communication Studies*, no. 21: 81-101. [In Persian].

استناد به این مقاله: نوریجانی، علی، اسلامی، حسین، افشانی، سیدعلیرضا، ن دهنوی، حسن. (۱۴۰۲). ارائه الگوی مطلوب حکمرانی دیجیتال در عصر جامعه شبکه‌ای، فصلنامه مطالعات رسانه‌های نوین، ۹(۳۴)، ۳۹۹-۴۲۹.

DOI: 10.22054/nms.2023.72100.1543

New Media Studies is licensed under a Creative Commons Attribution-NonCommercial 4.0 International License..

